

Állami egyházjogi kérdések a magyar öröklési jogban

A tanulmány állami és egyházi jogrendszer érintkezéseit mutatja be az öröklési jog körében, hogy milyen sajátos szabályok vonatkoznak az egyházakra, vallási közösségekre, egyházi személyekre, hol játszik szerepet az öröklés körében vallásszabadsághoz való jog, mikor kell belső egyházi szabályt alkalmazni. Az öröklési jog a polgári jognak azon a területei közé tartozik (pl. a személyiségi jog mellett), amely az erkölcs szabályaival legszorosabb kapcsolatban áll és ahol nagy számban érvényesülnek állami egyházjogi szabályok. A jogterület erős erkölcsi meghatározottsága részben vallási elvekben gyökerezik, ezt illusztrálják az öröklési szabályok máig meghatározó bibliai gyökerei. Izgalmas kérdések merülnek fel az egyházi személyek és jogi személyek utáni öröklés kapcsán. A lelkiismereti- és vallásszabadsághoz való alapvető jog érvényesülését előmozdító jogszabályokra, elvekre és erkölcsi értékekre ezért a hagyatéki ügyekben eljáró és végintézkedést vagy halál esetére vonatkozó szerződést, jognyilatkozatot készítő közjegyzőnek is figyelemmel kell lennie.

Tárgyszavak:

állami egyházjog, egyház, öröklés, öröklés a Bibliában, egyházi személy, XVI. Benedek pápa

The study presents the interrelations between the state and the ecclesiastical legal systems in the field of succession law, the specific rules that apply to churches, religious communities and ecclesiastical persons, where the right to religious freedom plays a role in the field of succession, and when internal ecclesiastical rules apply. The law of succession is one of the areas of civil law (alongside, for example, personal rights) which is most closely linked to the rules of ethics and where a large number of rules of state ecclesiastical law apply. The strong moral character of this area of the law is partly rooted in religious principles, as illustrated by the still dominant biblical roots of the rules of succession. The issue of succession from ecclesiastical and legal persons gives rise to a number of intriguing legal questions. Therefore, the notary public involved in succession matters drafting a testament or a contract, a declaration regarding death, must

also pay attention to the legislation, principles, and moral values that promote the enforcement of the fundamental right to freedom of conscience and religion.

Keywords:

canon law, church, succession, succession in the Bible, ecclesiastical person, Pope Benedict XVI.

1. Bevetés

Jelen tanulmány célja állami egyházjogi szempontból tekinteni át hatályos öröklési jogunkat. A cikk a világi jogász szempontjából elemzi az állami és egyházi szabályrendszer érintkezéseit, azt hogy milyen sajátos szabályok vonatkoznak az egyházakra, vallási közösségekre, egyházi személyekre, hol játszik szerepet az öröklés körében vallásszabadsághoz való jog, mikor kell belső egyházi szabályt alkalmazni. Az elméleti megközelítés mellett a kérdéskörhöz kapcsolódó gyakorlati kérdésekre is kitér, kitekintéssel külföldi jogi példákra is.

2. Öröklési jogunk és a vallás viszonya

Az öröklési jog a polgári jognak azon a területei közé tartozik (pl. a személyiségi jog mellett), amely az erkölcs szabályaival legszorosabb kapcsolatban áll. A Ptk. öröklési jogi könyve számos olyan, tárgyilagos jogi szöveggörnyezetben ritkán előforduló fogalmat használ, mint „érdemtelen”, „durva hálátlanság”, „megbocsátott”, „kitagad”, „erkölcstelen életmód”, „házastársi kötelességét durván sértő magatartás”. Ezek az emberi magatartásokra vonatkozó kifejezések érzelmi, erkölcsi tartalmakat, értékítéleteket hordoznak, a jóhiszeműség és tisztesség és a magánjog más általános alapelvein túlmenő, speciális többlettartalmakat.

Olyan elvek húzódnak meg mögöttük, hogy cselekményeinkkel befolyásolni tudjuk jogviszonyainkat - vagyoni viszonyainkat a halálunk utáni időre nézve is, amikor már jogalanyként nem is létezőnk. Erkölcsi feltételekhez kötődik az, hogy valaki egy elhunyt vagyonából részesülhet-e – egyfajta jutalmazás-büntetés történik. Ezek az elvek közeli kapcsolatot mutatnak a zsidó-keresztény vallások halál utáni étellel kapcsolatos tanaival. Világi erkölcsünk pedig a - keresztény, zsidó-keresztény - vallásban gyökerezik.

Azt, hogy az öröklési jog körében milyen szoros ez a kapcsolat, legszebben *a Bibliával lehet illusztrálni*, öröklési jogintézményeink jelentős része közvetlen

vallási eredetű. Maga a Testamentum kifejezés is végrendeletet jelent, amit a Biblia esetében kétféleképpen szokás értelmezni: a Szentírás egyrészt Isten akaratnyilatkozata az ember számára. Másrészt a zsidók és az első keresztények vallási hagyatéka.

Az Ószövetség szerint Isten az Ígéret Földjét adja a választott népnek: „Neked adom és utódaidnak a földet, hol jövevény vagy, Kánaán egész földjét birtokul örökre, és Istenük leszek.” (1Móz 17,8). A Biblia kijelöli Izrael földjének határait és felosztja azt a törzsek között, pontosan meghatározza a földhasználat rendjét, korlátozza az átruházását, öröklését. (1Móz 15,7, 3Móz 20,24, 4Mózes 34.). Földforgalmi szabályaink, pl. a termőföld korlátozott öröklése egyik első előzményeként tekinthetünk ezekre az előírásokra.

Az ószövetségi történet szerint Ézsau eladja elsőszülöttségi jogát öccsének, Jákobnak egy tál lencséért (1Móz 25, 29-34). Ez a jog a hagyaték nagy részéhez való jogot jelentette. Jákob és Ézsau megállapodása a mai Ptk. szerinti rendelkezés várt örökségről szerződésnek feleltethető meg (7:54. §). A történethez hozzátartozik, hogy Jákob végül igazságosan járt el testvérel és megosztotta vele örökségét. Nem érvényesítette tehát a szerződésből eredő jogait.

Az evangéliumok gyilkos szőlőművesekről (Lk. 20.13-16, Mk 12. 6-9., Mt Mt. 37-39.) szóló példázatában az érdemtelenység (Ptk. 7:6. § (1) c) jogintézményének korai leírásával találkozunk, hiszen „érdemtelen az öröklésre, aki a hagyatékban való részesülés céljából az örökhatározó után törvényes öröklésre jogosult vagy az örökhatározó végintézkedésében részesített személy életére tört”.

A tékozló fiúról szóló példabeszéd szerint (Lk. 15. 12) két fivér közül a fiatalabbik fiú „egyszer így szólt apjához: Apám, add ki nekem az örökség rám eső részét! Erre szétszította köztük vagyonát.” Hatályos jogunk ugyan az örökség kiadását már nem ismeri, de ez az apai juttatás megfeleltethető a kötelestől elért, élők közötti ingyenes juttatásnak (Ptk. 7:80. §)

Lukács evangéliuma mai fogalmaink szerint egy öröklési jogvitát ír le: „13 Ekkor így szólt hozzá valaki a sokaságból: „Mester, mondd meg a testvéremnek, hogy ossza meg velem az örökséget!” 14 De ő így válaszolt: „Ember, ki tett engem bírónak vagy osztónak köztetek?” (Lk12,13-14) Jézus elhárítja a jogvita eldöntésére vonatkozó felhívást. Ahogy ma hasonló helyzetben a közjegyző tenné a hagyatéki eljárásban.

Számos örökléssel kapcsolatos alapvető jelentőségű mondat olvasható az újszövetségi levelekben, amelyek a mai napig élnek jogunkban. Az Ószövetségben még nem szereplő végrendelet görög-római hatásra jelenik meg az Újszövetségben. Ez a tanítás: „Testvéreim, emberi módon szólok: a megerősített végrendeletet, még ha emberé is, senki sem teheti érvénytelenné, vagy nem toldhatja meg (Gal 3,15)” - annak a jogelvnek felel meg, hogy végrendeletet csak személyesen lehet. Egy másik helyen ugyanez a levél azt írja: „Azt mondom pedig,

hogy ameddig az örökös kiskorú, addig semmiben sem különbözik a szolgáltól, jöllehet ura mindennek, Zhanem gyámok és gondozók fennhatósága alatt áll az apa által megszabott ideig. (Gal 4.1-2.) Mai jogunkban ez azzal egyenlő, hogy a kiskorú örökös korlátozottan cselekvőképes.

Az a Szent Pál-i tanítás: „Mert ahol végrendelet van, ott a végrendelet halálának is be kell következnie; 17mert a végrendelet csak halál esetén érvényes; amíg a végrendelet él, addig érvénytelen. (Zsid 9, 16)” egyenértékű azzal a szabállyal, hogy az öröklés az elhunyt halálával nyílik meg, a végrendelet akkor hatályosul.

3. Öröklés egyházi személy után

1945 előtt a magyar állami jog is szabályozta az egyházi személyek utáni öröklési rendet. A papok, szerzetesek számára kötelező volt végrendeletet tenni, a hagyatékot az egyház, a rokonok és szegények között megosztani. Főpapok esetben a Kincstár is részesület belőle.¹ Hasonló szabályok pl. Ausztriában még 1999-ig is hatályban voltak.²

A katolikus kánonjog szerint papoknak, szerzeteseknek kötelező végintézkedést tenni, előírja annak tartalmát is. E szabályoknak állami jogi *joghatása nincs*.

Egy egészen különleges aktuális jogeset a *Ratzinger-hagyatéki ügy*, amelyben egy német polgári bíróság előtt felmerül a kérdés, hogy kik a néhai katolikus egyházfő jogutódai.³

Németországban kártérítési pert indítottak egy zaklatási ügyben a münchen-freisingi érsekség ellen, a felperes 300.000,- euró kártérítést követel. Benedek pápa 1977-1982 között ennek érseke volt, az ő személyes felelősségére hivatkozik és örököseit is perelni kívánja a felperes.

1 *Szuromi Szabolcs – Ferenczy Rita*, Kérdések az állami egyházjog köréből – érintkezési pontok két önálló jogrendszer között –. Szent István Társulat, Az Apostoli Szentzség Könyvkiadója, Budapest, 2014. 107. o. <http://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/handle/123456789/6083> (letöltve 2025. január 07. napján)

2 *Gesetzliche Erbfolge nach Weltgeistlichen*, MThGS Bd. 6, Nr. 1417/1772 1-3. §

3 <https://rsw.beck.de/aktuell/daily/meldung/detail/olg-muenchen-deutsche-justiz-ratzingers-erben-papst-vatikan> (letöltve 2025. január 07. napján)
<https://correctiv.org/aktuelles/missbrauch-in-der-katholischen-kirche/2023/12/20/die-suche-nach-den-erben-des-verstorbenen-papstes-geht-weiter/> (letöltve 2025. január 07. napján)
<https://www.derstandard.de/consent/tcf/story/3000000175537/missbrauchsprozess-k246nnte-bayerns-kirche-teuer-kommen> (letöltve 2025. január 07. napján)
<https://www.katholisch.de/artikel/44152-gaenswein-papst-benedikt-xvi-hat-fuenf-materielle-erben> (letöltve 2025. január 07. napján)
<https://www.katholisch.de/artikel/43253-nachlass-von-benedikt-xvi-erbt-papst-franziskus> (letöltve 2025. január 07. napján)

A hagyatéki tényállás a következő: Benedek pápának öt unokatestvére él, akik közül már van, aki visszautasította a hagyatékot. Németországban nincs pozitív hagyatéka, német és vatikáni kettős állampolgársággal rendelkezett. Vatikán Állam nem tagja az Európai Uniónak. A Vatikán hagyományosan a régi olasz polgári jogot alkalmazza, melynek kollíziós szabálya az állampolgárságra utal (egyébként ugyanarra az eredményre vezetne az utolsó lakóhely is). Anyagi jogként tehát minden bizonnyal a vatikáni jog jön számításba.

2023-ben a német hagyatéki bíróság, a reá vonatkozó Európai Öröklési Rendelet alapján joghatóság hiányában visszautasította a kérelmet, amely a jogutódlás megállapítására irányult. 2024 júniusában a müncheni tartományi felsőbíróság a határozatot helybenhagyta (OLG München, 33 Wx 270/23 e). A rendelet 4. c. pontja szerint ugyanis annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal az öröklés egészében történő határozathozatalra, amelynek a területén az örökhagyó szokásos tartózkodási helye elhalálkozásának időpontjában volt. A 10. cikk szerinti kiegészítő joghatósági szabály sem volt alkalmazható („Amennyiben az örökhagyó szokásos tartózkodási helye elhalálkozásának időpontjában nem valamely tagállamban található, a hagyatéki vagyontárgyak helye szerinti tagállam bíróságai mégis joghatósággal rendelkeznek az öröklés egészében történő határozathozatalra.”) A bíróság nem látta a 11. cikk *Forum necessitatis*-szabályt sem alkalmazhatónak („Amennyiben e rendelet egyéb rendelkezései alapján egyik tagállam bírósága sem rendelkezik joghatósággal, kivételes esetben valamely tagállam bíróságai határozatot hozhatnak az öröklés tárgyában, amennyiben az eljárás megindítása vagy lefolytatása ésszerűtlen vagy lehetetlen lenne egy olyan harmadik államban, amelyhez az ügy szorosan kapcsolódik. Az ügynek kielégítő mértékben kell kapcsolódnia az eljáró bíróság szerinti tagállamhoz.”) Ugyanis a bíróság szerint nem bizonyította a kérelmező, hogy az eljárás megindítása vagy lefolytatása ésszerűtlen vagy lehetetlen lenne: Vatikánban az állam működőképes, többszintű bírósági rendszere van és nem feltételezhető, hogy eljárása a német közrendbe ütközne.

4. Egyházi személyek öröklése

A szerzetesek katolikus kánonjog szerinti szegénységi fogadalmának a kötelező végintézkedéshez hasonlóan *nincs világi joghatása*.

Komoly aggályokat vethet fel a *lelkészek öröklése híveik, egyháztagok után*. Egyes külföldi jogok, például a német evangélikus egyház egyházi szolgálatról szóló törvénye tiltja, hogy lelkész vagy hozzátartozója adományt fogadjon el. Adott ügyben ahhoz, hogy a végrendeletben megjelölt lelkész egy örökséget

átengedhessen az egyháznak, előbb meg kellett azt örökölnie. Külön problémát jelentett, hogy az öröklési illetéket meg kellett fizetnie.⁴ Hasonló esetben a magyar jogban is hasonló lenne a helyzet.

A svájci berni és zürichi kantonok református egyházaiban a lelkészek maximum 200,- CHF értékig fogadhatnak el ajándékot.⁵ Hasonló hazai szabályra nem találtam adatot.

Magyar állami bíróság előtt is felmerült már viszont a probléma, hogy jó erkölcsbe ütközik-e a lelkész és híve közötti szerződés. Az adott esetben egy tartási szerződés kapcsán kellett erről döntenie a bíróságnak, de a kérdés öröklési, halál esetére szóló ajándékozási szerződés esetén is felmerülhet.⁶ A perbeli tényállás szerint az eltartó egy plébános, az eltartott egy 93 éves asszony volt, aki az eltartó által plébánosként vezetett plébániára költözött, majd három hónap múlva elhunyt. A szerződés alapján a plébános egy budapesti ingatlant szerzett meg. Az eltartott örökösei egyebek mellett a szerződés jóerkölcsbe ütközése miatti érvénytelenségére hivatkoztak. Sem az első, sem a másodfokú bíróság nem látta az érvénytelenséget megállapíthatónak.

A bíróság megítélése szerint: „önmagában a plébános hivatása nem teszi jóerkölcsbe ütközővé egy plébánosként szolgáló pap és egy hívő között létrejött polgári jogi megállapodást”. A tartási szerződés jóerkölcsbe ütköző volta tekintetében az egyház belső szabályainak megtartása nem volt értékelhető szempont. „A polgári perben eljáró bíróságnak nem feladata annak megítélése, hogy az egyházi rend tagja kötelezettségeit hogyan teljesíti és a hivatásához fűződő elvárásokat mennyiben tartja meg. Az általánosan elfogadott erkölcsi normák, szokások, az általános társadalmi megítélés nem feleltethető meg a katolikus egyházban szolgálatot teljesítő személyekkel szemben az egyházi renden belül támasztott elvárásoknak.

A hasonló esetek által kiváltott általános társadalmi elítélés, közfelháborodás viszont álláspontom szerint éppen azt jelzi, hogy az ilyen szerződés az „általánosan elfogadott erkölcsi normákkal, szokásokkal, az általános társadalmi megítéléssel” ellentétes. Több szakmai etikai kódex is tiltja a hasonló szerződéseket. Sőt, intézményi szinten kifejezett jogellenes is lehet: 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről 6. § (10) szerint: „A személyes gondoskodást nyújtó intézményben foglalkoztatott személy, valamint közeli hozzátartozója és élettársa az ellátásban részesülő személlyel tartási, életjáradéki és öröklési szerződést az ellátás időtartama alatt – illetve annak megszűnésétől számított egy évig –

4 <https://www.evangelisch.de/inhalte/163298/05-12-2019/pfarrer-muss-fuer-weitergeleitetes-erbe-steuern-zahlen> (letöltve 2025. január 07. napján)

5 <https://www.beobachter.ch/geld/erben/des-pfarrers-erbsunde-248376> (letöltve 2025. január 07. napján)

6 Fővárosi Ítéletábla 1.Pf.20.826/2022/6/II.

nem köthet.” Érdekes módon a rendelet nem nevesíti az ajándékozási szerződést. Elképzelhető, hogy a foglalkoztatott személy egyben egyházi személy is legyen, a rendelet 2. sz. melléklete szerinti terápiás munkatárs munkakör képesítési követelménye lehet pl. teológus, lelkipásztor, teológus, biblioterapeuta, diakónus, hittanár-nevelőtanár, lelkipásztor munkatárs – ezek gyakran az egyházi személyek képesítései.

A társadalmunk egyre érzékenyebb arra, hogy a humán szolgáltatásokban dolgozóknak a szolgáltatásokat igénybevevő, gyakran tőlük függő vagy nehéz, kiszolgáltatott helyzetben lévő emberek irányában tanúsított magatartása tisztességes legyen. Jogunk is ezt a szigorodó erkölcsi rendszert követi, az adományok elfogadása körében is. Ebbe a trendbe illeszkedik az is, hogy az egészségügyben 2021. január 1-től betiltották hálapénzt.⁷

A szociális munka etikai kódexe tiltja, hogy a szociális munkás adományt fogadjon el a klienstől.⁸ A köznevelés területén hasonló elveket mond ki a Nemzeti Pedagógus Kar 2024-ben elfogadott etikai kódexe.⁹

5. Az egyházak, egyházi jogi személyek, vallási egyesületek öröklése

Az egyházi személy által a hívektől kapott személyes adomány erkölcsi aggályokat vet fel. Társadalmilag elfogadott és nagy hagyományokkal rendelkezik ezzel szemben, hogy az egyházak, vallási közösségek *adományokat gyűjtsenek*. Olyannyira, hogy például Németországban az egyházak, civil szervezetek aktív adománygyűjtése, örökségekre vonatkozóan is széles körben elterjedt: ilyen fogalmak

7 2012. évi C. törvény (Btk.) 291. § (1) bek., 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről 138/A. § (4) Az egészségügyi dolgozó vagy az egészségügyben dolgozó a szolgáltatás nyújtását követően egy alkalommal elfogadhat a beteg vagy rá tekintettel más által ajándékként adott olyan tárgyat, amelynek értéke nem haladja meg a mindenkori minimálbér havi összegének 5%-át. (5) Az egészségügyi dolgozó vagy az egészségügyben dolgozó a folyamatos benntartózkodás mellett végzett, hosszú ideig tartó egészségügyi szolgáltatás nyújtása során kéthavonta egy alkalommal elfogadhat a beteg vagy rá tekintettel más által ajándékként adott olyan tárgyat, amelynek értéke nem haladja meg a mindenkori minimálbér havi összegének 5%-át. (6) Az ajándék értékének meghatározása során a beszerzési árát vagy saját előállítás esetén a hasonló termék kiskereskedelmi árát kell figyelembe venni.

8 „A kliensek számára juttatott adományokból a szociális munkás nem részesülhet, ... A szociális munkás kliensétől egyéb ellenszolgáltatást nem kérhet, és nem fogadhat el.” (3.9f)

9 „(28) A pedagógus társadalmi, szakmai kapcsolata révén létrejött helyzetét az intézményben semmilyen – másoknak hátrányt okozó – személyes előny szerzésére nem használhatja föl. (29) A pedagógus a növényekkel, a tanítványaitól, a szülőkétől és a pedagógiai folyamat szereplőitől – a mindennapi életben szokásos kisebb figyelemességek kivételével – aránytalanul nagy értékű ajándékot, kölcsönt és jogtalan előnyt nem fogadhat el, nem adhat. Ilyesmit soha senkitől, semmilyen mértékben nem várhat el. (30) Aránytalanul nagy értékű ajándéknak tekintendők azok az ajándékok, amelyeket a pedagógus saját jogszerű jövedelméből, szokásos életvitelének fenntartása mellett azok reális piaci árán nem lenne képes megvásárolni magának.”

jelölik, mint az „Erbschaftsspende¹⁰, Nachlasspende¹¹ = örökség-adomány, Testamentsspende¹² = végrendeleti adomány, Erbschaftsfundraising¹³ = örökség-adomány-gyűjtés.” Végrendeletek készítéséhez egyházi internetes oldalakon online útmutatók is elérhetők¹⁴.

Az egyes vallási közösségek szintjén azonban ettől eltérő hozzáállás is létezik. A franciaországi *taizé-i* szerzetesközösség pl. nem fogad el ajándékot, örökséget még a közösség tagjaitól sem. Korábban egy tagjuk a közösségre hagyta vagyonát, ám a család sérelmezte ezt és a közösség minden igény nélkül átengedte a hagyatékot a családnak.

Végintézkedésben megjelölt egyház, vallási közösség esetén gyakran vet fel problémát az örökösnevezés. Egyértelmű, egyetlen konkrét egyházra vonatkozó jelző a „katolikus, református, evangélikus, unitárius”. Nem ilyen, mert több egyházat is jelölhet pl. a „zsidó, izraelita, ortodox, muzulmán, buddhista.

Gyakorlatban már vetett fel problémákat, hogy „ókatolikus egyház” megjelölés a felületes szemlélő számára megtévesztő lehet. A Magyar Ókatolikus Misszió Egyesület nem egyház, hanem vallási egyesület. Az egyesület lelkészeinek megjelenése, szertartásaik külsőre hasonlítanak a katolikus egyházéhoz, de az utóbbival semmilyen közösségben nem áll.

Az egyházi, vallási közösségek beazonosítása esetenként meglehetősen bonyolult lehet. Erre jó példa, a *máltai rend*, amely végrendeleti örökösneként viszonylag gyakran előfordul. Azonban sem a „máltaiak”, sem a „máltai lovagrend”, sem a „máltai szeretetszolgálat” nem egyértelmű megjelölés. A máltai lovagrend nem egyházi jogi személy annak ellenére, hogy a máltai lovagrend céljai a római katolikus egyházhoz kapcsolódnak és szerzetesrend jellegű vonásokkal rendelkezik. A Szuverén Máltai Lovagrend különleges nemzetközi jogalany. A Magyar Köztársaság Kormánya és a Szuverén Jeruzsálemi, Rodoszi és Máltai Szent János Katonai és Ispotályos Rend közötti Együttműködési Megállapodás kihirdetéséről 2010. évi CXL. sz. törvény szerint a lovagrend kijelölt szervezetei: a Magyar Máltai Lovagok Szövetsége, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület, a Magyar Máltai Lovagok Alapítvány, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Alapítvány, valamint a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Iskola Alapítvány. Ezekon kívül azonban még

10 Pl.: <https://www.kircheinnot.at/helfen/spenden-3/erbschaftsspenden/>, <https://www.sos-kinderdoerfer.de/helfen/testamentsspende-und-nachlass/erbrecht-ratgeber-testament-nachlass/erbe-spenden> (letöltve 2025. január 07. napján)

11 Pl.: <https://www.kirche-nachlassspende.de/> (letöltve 2025. január 07. napján)

12 Pl.: <https://www.caritas.at/spenden-helfen/spenden/weitere-spendenmoeglichkeiten/testamentsspende> (letöltve 2025. január 07. napján)

13 Pl.: <https://www.fundraising-evangelisch.de/wissen/strategie/erbschaftsfundraising>, (letöltve 2025. január 07. napján), <https://www.hkd-material.de/arbeitshilfen/331/erbschafts-fundraising> (letöltve 2025. január 07. napján)

14 Pl.: https://www.missio-hilft.de/missio/spenden/testamente/missio-hilft-testamentsbroschuere_1-8.pdf (letöltve 2025. január 07. napján)

több más egyesület, alapítvány is létezik, pl. a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Sportegyesület, Máltai Lovagok Magyarországi Egyesülete, Ökumenikus Ispótyályos Máltai Lovagok „Segítő Szent János” Alapítvány. A lovagrend nem összevetésztendő a katolikus egyház belső egyházi jogi személyével, a Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend Magyarországi Helytartóságával.

Fontos leszögezni, hogy *a vallási egyesületek* nem egyházak. Számos esetben vallási egyesület is, egyház is viselhet hasonló vagy részben azonos nevet, szinte az összes nagyobb vallás esetében szerepel mindkét kategóriában bejegyzett szervezet.

A *belső egyházi jogi személyiség* kérdése széles körben alkalmazandóak egyházi jogi szabályok. A bíróságok megengedő, a favor testamenti elvet érvényesítő gyakorlatot folytatnak, a belső egyházi személyek végrendeleti megjelölésével kapcsolatban. Nemcsak a rész-egész vonatkozásban, mint hogy a jogi személyiséggel nem rendelkező filia, leányegyházközség érteni lehet a plébániát, egyházközséget, amihez tartozik. Hanem adott esetben a bírói gyakorlatban a „templom és temetkezési hely” alatt érthető volt a plébánia, egyházközség, vagy katolikus vonatkozásban „egyházközség” alatt a plébánia.¹⁵

Egyházakkal összefüggésben széles körben okozhat problémákat az új *Ptk. 7:19. § (4)* bekezdése: a Ptk. 7:19. § (4) szerint ugyanis „jogi személynek rendelt juttatás esetén nem lehet tanú a jogi személy tagja, vezető tisztségviselője, képviselője, felügyelőbizottsági tagja és munkavállalója. Ilyen személy közreműködése a végrendelet megalkotásában a jogi személynek rendelt juttatást érvénytelenné teszi.” Az Alkotmánybíróság 3532/2021. (XII. 13.) számú végzésében a szakasszal kapcsolatban már döntött alkotmányjogi panasz visszautasításáról döntött, igaz csak eljárásjogi okból. Az indítványozó perében a bíróság a Ptk. 7:19. § (4) bekezdése alapján a végrendeletben az indítványozónak rendelt juttatás érvénytelenségét állapította meg.¹⁶

Álláspontom szerint azonban a Ptk. 7:19. § (4) az egyházak, vallási közösségek tagjaira, vezető tisztségviselőire és felügyelőbizottságára nem vonatkozatható. A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény (Ltv.) 7/A. (1) szerint „A jogi személyiségű vallási közösség tagjai vallási meggyőződésének megfelelően szabadon állapítja meg vallási és ezen alapuló egyéb közcélú tevékenysége kereteit, szabályait, szervezeti formáját és elnevezését”. Az egyháztag-ság a fogalmát kizárólag a belső egyházi jog határozza meg, tehát a Ptk. fogalma szerinti „jogi személy tagja” fogalommal nem azonosítható. Ugyanez érvényes a „vezető tisztségviselőre és felügyelőbizottsági tagra”, amelyek a szervezeti felépítéstől függenek. Azt, hogy egy egyházi jogi személynek egyáltalán van-e vezető

15 Fővárosi Ítéletábra 1.Pf.20.255/2019/4/II.

16 Fővárosi Törvényszék 44.Pf.630.178/2020/6.

tisztségviselője, felügyelőbizottsága, hogy ezek a fogalmak a belső egyházi jogban egyáltalán értelmezhetőek-e, az egyházi autonómia körébe tartozik. A Lvt. nem is használja sem a vezető tisztségviselő, sem a felügyelőbizottság megjelöléseket. Tehát véleményem szerint helytelen az olyan a bírósági gyakorlat, mi szerint bizonyítást folytatnak le arra nézve, hogy a tanú, közreműködő melyik egyház tagja, és ennek alapján megállapítják a végrendeleti juttatás érvénytelenségét.

Képviselő és munkavállaló esetében viszont alkalmazható az érintett Ptk. szakasz, hiszen az előbbi nélkül az állami jogi személy működésképtelen lenne. Az egyházi jogi személyek széles körében az állami nyilvántartások tartalmazzanak a képviselőre vonatkozó nyilvános adatot. Belső egyházi jogi személy esetében pedig az egyházi jogi személy igazolja azt.

Az egyházi jogi személy és a munkavállaló közötti munkaviszony pedig csak kis mértékben, elsősorban a munkavállaló jogai és kötelezettségei körében kapcsolódik a lelkiismereti- és vallásszabadsághoz való joghoz. A munkaviszony fennállása az állami jog által szabályozható tárgykörbe esik. Az Lvt. ugyanakkor megkülönbözteti az egyházi személyek sajátos egyházi szolgálati viszonyát, a munkaviszonyát és egyéb jogviszonyát (12. § (1) bek.). Tehát nem minden egyházi személy áll az egyházzal munkaviszonyban, az egyházi szolgálati viszony nem azonos a munkaviszonnyal, a Ptk. fenti rendelkezése viszont csak a munkaviszonyt nevesíti.

Fontos megjegyezni, hogy a Ptk. szabálya mindig az adott végintézkedéssel juttatásban részesített jogi személyre vonatkozhat, nem indokolt azt tágan értelmezni. Tehát álláspontom szerint pl. egy plébánia esetében a tanúk, közreműködők köréből történő kizárást helyesen csak a plébánosra, illetve a plébániával munkaviszonyban álló személyre kellene alkalmazni.

A bevett egyházak többletjogokkal rendelkeznek a *termőföld megőrzése* körében. A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény 11. § (2) a) szerint a „bevett egyház vagy annak belső egyházi jogi személye végintézkedéssel, tartási, életjáradéki, gondozási, ajándékozási szerződés alapján, valamint temető létesítése és bővítése céljából, hitéleti célból átruházással, továbbá már meglévő földterületei cseréjével” szerezhet termőföldet. Fontos, hogy végintézkedéssel bármilyen célból szerezhetnek földet nemcsak korlátozott célra, ahogy átruházás esetében.

Termőföldre vonatkozó szerzőképessége azonban csak a 32 bevett egyháznak és jogi személyeknek van. A bejegyzett, nyilvántartásba vett egyházak és a vallási egyesületek nincs. A föld tulajdonjogát ajándékozás címén bevett egyházra, illetve annak belső egyházi jogi személye részére is át lehet ruházni, vagyis lehet halál esetére szóló ajándékozás tárgya is.

A nem bevett egyházak jogutódlás esetén szerezhetik meg a jogelődjük termőföldjét:

A Fftv.-be a 2024.01.01-től hatályos módosítással bekerült: „A különválással, kiválással, leválással, egyesüléssel (beolvadással, összeolvadással), szervezeti formaváltozással (szervezeti átalakulás) létrejött jogi személy – ide nem értve a bevett egyházat, vagy annak belső egyházi jogi személyét – a jogelődje által a termőföldről szóló törvény szerint, vagy a termőföldről szóló törvény hatálybalépését megelőzően megszerzett tulajdonát képező föld tulajdonjogát nem szerezheti meg.” A törvény hallgat róla, hogy mi lesz a sorsa annak, a jogelőd által megszerzett földtulajdonnak, amit a jogutód nem szerezhethet meg, ezért ez a szabály messzemenően problematikus.

6. A kegyes alapítványok

A végrendelettel létesített alapítványhoz közel áll a kánonjogi kegyes alapítvány jogintézménye, ezért említést kell tenni a kettő összefüggéséről. A kegyes alapítvány kegyes célokra alapított, lehet belső egyházi jogi személy vagy anyagi javak összessége.¹⁷ Élők között és halál esetére is alapítható. A nem önálló kegyes alapítványok a „misealapítványok” olyan anyagi javak, melyekhez az a teher járul, hogy hosszú időn keresztül, a jövedelmükből miséket mondjanak. A kánoni kódex szerint törekedni kell arra, hogy ha lehetséges, meg kell tartani a világi jog szerinti formásokat

A Ptk. szerint alapítvány tartós célra hozható létre, amely vallási cél is lehet – ezért nem kizárt, hogy egy alapítvány kánonjogilag is kegyes alapítvány legyen. A nem önálló kegyes alapítvány létrejöhet mint végrendeleti meghagyás. Követelésére nem lehet senkit jogosítani. Teljesítésre senkit nem lehet állami jogi úton kötelezni. A kegyes alapítvány elképzelhető, mint élők közötti szerződés. De nem jöhet létre mint öröklési szerződés, mivel azt csak tartás, életjáradék, illetve gondozás ellenében lehet megkötni (Ptk. 7:48. § (1) bek.)

A német jogi szaknyelvben a misealapítványra vonatkozó szerződésre külön kifejezés létezik: „Messstiftungsvertrag”. Ott létrejöhet az állami jog szerinti öröklési szerződésként is.

17 A Corpus Iuris Canonici 1299. kán. 1. §. Aki a természetjog és a kánonjog alapján javairól szabadon rendelkezik, javait hagyhatja a kegyes célokra akár élők közti, akár halál esetére szóló intézkedéssel. –2. §. Az egyház javára tett halál esetére szóló intézkedésekben, ha lehetséges, meg kell tartani a világi jog szerinti formásokat; ha ezeket elhagyták, az örökösöket figyelmeztetni kell arra, hogy kötelesek teljesíteni az örökghagyó akaratát.

7. Az egyházi temetés

Végül a lelkiismereti és vallásszabadság jogához kapcsolódó kérdéseket vehet fel az egyházi eltemetés. A temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII. törvény 19. § (2) szerint „Az eltemetés módjára és helyére nézve az elhunyt életében tett rendelkezése az irányadó, amennyiben ez nem ró az eltemettető személyére aránytalanul nagy terhet.” A temetés módjára, helyére vonatkozó örökhagyói rendelkezés egyrészt gyakori végrendeleti meghagyás, öröklési szerződéses kikötés.

Ám ezen felül a kegyeleti jog megsértését is jelenti, ha az eltemettető nem tartja tiszteletben az örökhagyónak a vallási szertartás felekezeti jellegére vonatkozó kérését. (Pl.: Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.793/2017/7.) Vonatkozhat ez az egyházi szertartásra vagy annak mellőzésére is.

Ugyanakkor az egyházi eltemetésre nincs alanyi jog, az egyházaknak lehetősége van azt szabályozni, feltételekhez kötni. Katolikus vonatkozásban például hamvasztással urnatemetőbe, szóróparcellába vagy templomi közös osszáriumba lehet egyházi szertartással temetni. A Hittani Kongregáció 2016. évi Ad resurgendum cum Christo („Hogy feltámadjunk Krisztussal”) kezdetű instrukciója a Katolikus Egyház temetési szertartásával és eljárásával kapcsolatban ugyanis előírja, hogy az elhunytak hamvait szabályszerűen kell őrizni szent helyen, vagyis temetőben, vagy templomban, vagy a megfelelő egyházi hatóság által kifejezetten erre célra kijelölt helyen. Nem, illetve csak kivételes engedéllyel engedi a hamvak otthoni őrzését. A hamvakat ekkor sem szabad azonban a családtagok között szétosztani, és mindig biztosítani kell a tiszteletet és az őrzés megfelelő körülményeit. A hamvak természetes vizekbe, repülőgépről, erdőben vagy egyéb helyre történő szétszórása, ékszerbe, egyéb tárgyba foglalása nem felel meg a katolikus egyházi szabályoknak.

Összefoglalás

Az öröklési jogunkban a polgári jog többi területéhez képest nagy számban kell alkalmazni állami egyházi jogi szabályokat. A jogterület erős erkölcsi meghatározottsága részben vallási elvekben gyökerezik. A lelkiismereti- és vallásszabadsághoz való alapvető jog érvényesülését előmozdító jogszabályokra, elvekre és erkölcsi értékekre ezért a hagyatéki ügyekben eljáró és végintézkedést vagy halál esetére vonatkozó szerződést, jognyilatkozatot készítő közjegyzőnek is figyelemmel kell lennie.¹⁸

18 Köszönet a gyakorlati problémák megosztásáért a következő kollégáknak: Dr. Lerner Attila, dr. Takács Gábor és dr. Dévényi Norbert közjegyzők, dr. Szabó Csaba ügyvéd, dr. Benkő Ingrid jogtanácsos.